

BALTIJA

Literatūrinis-kultūrinis almanachas

Spaustuvė „Druka“
Klaipėda
2014

Leidinį finansavo:
Lietuvos kultūros taryba
Klaipėdos miesto savivaldybė

ISSN 0235-8409

© Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyrius, 2014
© Spaustuvė „Druka“, 2014

TURINYS

IŽANGOS ŽODŽIAI

MŪSŲ JUBILIATAI

- 7 **Rolandas Rastauskas**
Autoriaus žodis · Lietuva · Stiklo staklės · Mūsų kūnai · Potekstė · Eimunto N. menas · Eiti namo · Laiškai iš Akmenės
- 18 **Elena Karnauskaitė:**
apie laiką, atskaitos taškus ir blynų valgymą *Gitana Gugevičiūtė*
- 27 **Ona Dovidavičiūtė-Pučenia**
Laikas · Gyvenimas su kukštera · Užtrukus · Gulbių trimitai · Vakaro liūdesys
- 32 **Jūratė Sučylaitė**
Senuos užrašuose · Pavasario rašmenys · Geležinė rožė

KRISTIJONUI DONELAIČIUI – 300 METŲ

- 37 **Romanas Senapėdis**
Ar skaitė Kristijonas Donelaitis Šekspyrą?
- 40 **Boris Bartfeld**
Donelaičio naktis

ĮSIMINTINIAUSI „BALTIJOS“ DEBIUTAI

- 53 **Meilė Sposmantė**
- 54 **Gintaras Grajauskas**
- 55 **Mindaugas Valiukas**
- 56 **Rimantas Kmita**
- 57 **Rita Einingytė**
- 58 **Daiva Molytė-Lukauskienė**
- 59 **Dalia Bielskytė**
- 60 **Jurgis Viningas**

LAIKAS

- 62 **Alfonsas Jonas Navickas**
- 64 **Daiva Molytė-Lukauskienė**
- 65 **Dalia Tamošauskaitė**
- 68 **Dainius Sobeckis**
- 72 **Nijolė Kepenienė**
- 74 **Alma Riebždaitė**
- 78 **Sigitas Poškus**
- 80 **Antanas Stanevičius**
- 82 **Rita Kairienė**
Vogtos gėlės

- 84 **Clandestinus**
Galutinė diagnozė
- 90 **Arvydas Juozaitis**
Tamsių dienų herojus

ISTORIJA

- 104 Agnes Gober laišakai
- 118 Fragmentai iš Elenos Skaudvilaitės susirašinėjimų su kunigu Kaziu Žitkumi

„BALTIJOS“ SVEČIAI

- 128 **Andrejus Chadanovičius**
Pleneras · Prisilietimas · Būti šalia · Donžuaniškas Puškino sąrašas ·
Aukštosios technologijos · Kliuni. Viduramžių muziejus · The Poetry Center ·
Baladė apie vienuoliktą autobusą · Netikri vertėjų draugai
- 140 **Ryszardas Krynickis**
Siųskit toliau · Nematomos · Kas iš to · Ar iš tikro · Skalė · Skaitant Frommą ·
Gal kada nors · Nors sunaikintumėt · Aukščio baimė · Regis · Nežinojau · *** · Vata ·
*** · Amžius · Noriau · Nemoku · Gaivalai · Ką nori · Užmiršau · Atsakė man ·
Tėvyneje · Deja · Kas skiria · Kaip rašyti · *** · Nebekenkia · Kiek iš mūsų
- 148 **Jelena Georgejevskaja**
Regėjimas
- 152 **Tadeusz Dąbrowski**
Kopenhaga · Kirstukas · Šviesa · Alfa ir omega · *** · *** · Vakarėlis

ĮŽVALGOS

- 159 **Grigorijus Jefremovas**
Žodžiai apie Rusiją
- 166 **Sigita Bartkutė**
Kontroversiškas „Baltijos“ laikas

ĮVYKIAI

- 186 **Marijus Šidlauskas**
Tegu lieka prisaituotas

2013 M. IEVOS SIMONAITYTĖS LITERATŪRINĖ PREMIJA

- 190 **Daiva Molytė-Lukauskienė** *Jovita Saulėnienė*

MENAS

- 195 **Dalia Bielskytė**
Arūnas Mėčius. Štrichai portretui

2013 M. KLAIPĖDOS KULTŪRINIO GYVENIMO KRONIKA 205

įžangos žodžiai

„Baltija“ banguoja netgi štilyje štai jau trisdešimt metų! Garbė visiems, kurie kelia jos bangas ir kurie jose maudosi. Žinome, kad įtikti įnoringam „Baltijos“ vertintojui nėra lengva – todėl nenuostabu, kad per savo gyvavimą almanachas įsigijo gero linkinčių draugų ir pikto linkinčių nedraugų... bet visais laikais „Baltijos“ leidėjai bei sudarytojai stengėsi, kad jis būtų skirtas ieškantiems ir randantiems. Ieškantiems ne menkės nugaroje plaukų, anot vieno marinisto, bet gerų kūrinių. Visais laikais stengtasi, kad almanache būtų vienai iš gamtos stichijų – vandeniui – būdingų ypatybių: purslotų bangų, kaukiančio vėjo, ryškaus mėlio ir kitų vaivorykštės spalvų, dramatismo bei tragizmo pramišiu su idiliška ramybe. Mes, almanacho leidėjai, kaskart supiname jame savo išmonę, svajones, atsiminimus, darbus, meilę ir neapykantą, sapnus ir istorijas, vildamiesi, kad kiekvienas žodis, kiekviena eilutė yra svarbi ne rašančiajam, o skaitančiajam.

Viliamės, kad „Baltija“ yra vartai į Klaipėdos krašto literatūros sodą.

Mes kuriame „Baltiją“, o „Baltija“ kuria mus.

Juozas Šikšnelis

Tyliems skaitytojams

Būti skaitančiuoju labai patogiu: bet kada gali švystelti neįdomią knygą į šalį – jokių *lakštingala negali nečiuibėti* kančių. Kai reikia knygą surinkti iš atskirų tekstų, jau sudėtingiau, mat tenka patrypčioti ties svarbiu klausimu: ko tikisi „Baltijos“ skaitytojas? Net nežinau, kas jis: gal kuris iš „Baltijos“ tekstų autorių ar būsimų recenzentų, gal kas nors, kam almanachas įkris į rankas visai atsitiktinai bibliotekoje (kitaip tiesiog neįmanoma ištraukti šalia esančios knygos). Jis gali būti ir tas asmuo, kuriam LRS Klaipėdos skyriaus pirmininkas spaus ranką kokio nors renginio metu ir įteiks „Baltiją“ dovanų... Skaitytojas, priešingai nei rašytojas, tylus ir sunkiau „pagaunamas“.

Šiuometinis almanachas gana nevienalytis: kūryba laiko tematika (rašančiųjų atrinkti tekstų laiko tema „prašė“ pats „Baltijos“ jubiliejus), poezijos bei prozos vertimai (svečiai), istorinė medžiaga ir kt. Čia ir regiu šio leidinio stiprybę – yra iš ko rinktis.

Jokia paslaptis: tekstai gyvena tuomet, kai yra skaitomi, taip pat – jau perskaityti, užsilikę atminty. Jei bent vienas iš esančiųjų „Baltijoje“ kažkam pramuš kaukolę – to visiškai gana, net daug.

Skaitytoja Irma Antanaitytė

mūsų jubilatai

Rolandas Rastauskas
Spalio 13 d. – 60 metų

AUTORIAUS ŽODIS

Eilėraštis kaip momentinė nuotrauka. Ir eilėraštis kaip kardiograma. Abi – akustiškai įgarsintos. Tarp šių polių turbūt ir plyti mano poezijos laukas. Jeigu širdis dažniausiai plaka jambu, tai momentinė fotografija dažniausiai transliuoja tylą. Man artima toji lietuviškųjų balsių tylą. Retsykiais prikaišyta priebalsių viksvų – it kokio „japoniško“ laumžirgio ūsų.

Pamenu save greta pianiną kažkur į dausas išsviedžiančių Aldonos Dvarionaitės dešimties pirštų daktaro Konrado Nastopkos butelyje Palangoje, aklajai Beatricei Grincevičiūtei viską matant ir girdint. „Kokie liūdni jūsų eilėraščiai!“ – tepasakė sidabrinium balseliu jau nebe paaugliui, dar ne vyrui. Tai irgi, beje, poeto koordinatės: tarpsnyje tarp infantilumo ir brandos, kurį dažniausiai užpildo nenumaldomas gėdos jausmas. Gėdos būti poetu – po tų, didžiųjų ir tauriųjų.

Pamenu Josifo Brodskio „Pašnekesio su angelu“ rankraštį su būsimojo Nobelio laureato taisymais, studento sklaidomą traukinyje Leningradas–Ryga: atrodė, kad gabenu kontrabandą. Angelas ten vadinamas „dangaus gyventoju“, tai jam poetas prisipažįsta, kad kančia yra kūno gebėjimas (nepasakyti talentas), ir žmogus – skausmo bandytojas, kuriam kartais net nebežinoma, kas gi iš tikrųjų išbandoma – ar dar savo paties, ar jau skausmo riba. Poezija, be abejo, yra ne tik ribų peržengimas, bet ir jų praplėtimas. Jų nukėlimas ten, kur skaitytojas ir įgyja teisę susitikti su tuo „dangaus gyventoju“. O kur teisės, ten ir pareigos.

Pamenu, kaip 1992-ųjų vasarą miniatiūrinio Bad Godesbergo viešbučio „Rheinland“ kambarėlyje vienas svarbiausių mano poetinių trenerių Tadeusz Różewiczus tyliu balsu pasakojo apie klasikinės strofos mirtį lenkų poezijoje. Tarsi liūdesingai ir sykiu pamerkdamas akį: „Neslėpsiu, esu truputį prisidėjęs.“ Ir diskretišku judesiu pastūmėjo primargintą aritmetikos sąsiuvinio lapelį. Su eskizu eilėraščio, pabaigto tų pačių metų rudenį:

PRIMINIMAS

prisimink
kaip esama poetu
kaip būnama poetu
prisimink

kada paskutinįsyk buvai poetas?

ižengdamas
į „Vyrų tualetą“
geležinkelininkų ligoninėj

o dabar kaip dabar
juk „dabar“
pirštais prisilieti paslapties
būtent po tavo ranka
užgimsta eilėraštis

„dabar“ eina pračina
o dabar žiūriu
matau (lange) nasturtų liepsneles
tarp žalių lapelių
gęsta lapkrityje

o žodžiai?

rašydamas
skubu žodžiams į pagalbą
(gal žodžiai skuba į pagalbą?
o aš tik esu)

gal dabar
įvyksta tas virsmas
tampu poetu
išbraukdamas žodžius

štai taip

ir dar taip:
tampu poetu
pastumiu šalin plunksną
žiūriu pro langą
užmerkiu akis

ten juodi medžiai
lietaus debesys
gelstantys lapai
praskrido paukštis
išėjo poetas
o aš likau
ir baigiu rašyti

šiuos žodžius

Ir nėra ką bepridėti. Baržos teberaižo Reiną. Našlaitės ir nasturtos žydi klombosė. Aldona Dvarionaitė tebeskambina Bramsą. O Darius ir Girėnas vis tebeskrenda ir tebeskrenda. Kol poetas tebedėlioja žodelius.

Palanga, 2014 m. liepos 6 d.

LIETUVA

Jonui Mekui

Nėra
tos
Lietuvos

ar
anos

Yra
viena
Lietuva

kurios
nėra

1980

STIKLO STAKLĒS

Juoda
apsunkusi
musē

skrenda į šviesą
į mirtį

virsta
traiškanom

po mano
delnu

atspaudu

mi-li-me-tri-niam
at-min-ties po-pie-riuj

ženklų stikle

iš Dievo
kūrinio

meno
kūriniu

1998

MŪSŪ KŪNAI

Mūsų kūnai
buvo protingesni
už mus, kai mes
jau nebebuvo
kūnai.

Mūsų kūnai
dar mąstė prisilietimais,
ir toji odos topografija
buvo belaikė.

Mūsų kūnai
stebėjo mus nieko
nesuprantačiom
porom, šaukė
vardais,

į kuriuos atsiliepti
jau nebeturėjom
jėgų.

1999

POTEKSTĒ

Vienas
jponas
lengvai priekaištāja kitam:
štai, parašei tokj ilgā laiškā,
drauguži-san,
o aš tik iš užuominų supratau,
kad prasidėjo žiema!

Norėčiau,
kad mes būtume japonai,
Ugniaplauke.
Tada sakyčiau:
štai, parašei, kad prasidėjo žiema,
o aš tik iš potekstės supratau,
kad vos vos pasiilgai manęs.

2006

EIMUNTO N. MENAS

Tavo
virvinė
kardiograma
Fauste

tavo
virvinių
smegenų riešutas
Fauste

tavo
virvėmis
valdomas
Dangaus Šviesulys

virstantis
Pažado Taure
Fauste

susiveja
mano vaizduotėj

į kilpą
švytuojančią
scenos
erdvėj

tarp
menamos
žemės

ir dar
menamesnio
dangaus
Fauste

2007 m. gegužės 29 d., Torūnė

EITI NAMO

reikia eiti namo pro bažnyčių prisodrintą dangų
pro įšalusias išėdas ir iš balkono išspirtas egles
reikia eiti namo savo kūną įtempus it lanką
pro girtuoklių stotis ir vitrinų šaltas ugneles

reikia eiti namo be atodairos lig pamišimo
aidint šlagerių poteriams brautis pro ledo vartus
reikia eiti namo nes dangus jau tave pavaišino
apreiškimo skutais užmokėjęs už gatvių vardus

reikia eiti namo atsiduodant vėjuotai vietai
speigo runos odoj išvedžiotos besvore ranka
reikia eiti namo tarsi neršiančios žuvys prieš srovę
kelių brydės sniege Karoliniškių bokšto anga

reikia eiti namo šitą kryptį atpasakos knygos
jas ir vėl kada nors mokiniai po pagalvais laikys
reikia eiti namo kol rakštis danguje neįstrigus
vėliavėlė purve kraujo lašas žiemos taikinys

Kelte „Nord Gotlandia“

LAIŠKAI IŠ AKMENĖS

Nešalo nešalo
bet ėmė staiga ir nušalo

miestelio skardinės gebenės
ant sienų

nedužo nedužo
bet ėmė staiga ir sudužo

senelio per karą rasta apkasuos
porceliano vazelė ant stalo

tą žiemą
vis ėjo laiškai
tarsi lapai seni pavėjui

iš Naujosios
Akmenės

2012